

Comomeer en omliggende dalen

Jaargang 2009, nr. 7

¹ Tekst Ruud Metselaar – www.comomeerinfo.nl

Het monument voor de roeiers in Gera Lario

Inleiding

Een van de opvallende dingen aan de haven van Gera Lario is het bronzen beeld van een roeiploeg. Voor de voeten van de slagroeier leest u de namen van de vier roeiers. Wie waren deze mannen en waarom kregen zij dit monument? Hieronder geef ik in het kort het verhaal achter dit kunstwerk.¹

De ijzer- en staalwerken van Falck in Dongo hebben een lange geschiedenis. Voortgekomen uit de verwerking van ijzererts uit de bergen boven Dongo werd hier al in begin 1800 het bedrijf gesticht dat onder de naam Falck wereldwijd bekend werd. Rond 1970 gaf het bedrijf werk aan ongeveer 2000 mensen en het was daarmee wel de belangrijkste werkgever aan het Comomeer. Het bedrijf heeft een eigen haven en het fabriekscomplex in Dongo beslaat circa 120.000 m². In de periode 1950-1977 zou de naam van het bedrijf ook in de sportwereld internationaal bekendheid krijgen.

Monument voor de roeiers van de vier zonder stuurman op de Olympiade in Mexico 1968

¹ Verzoeken om toezending per email aan: r.metselaar@comomeerinfo.nl

De geschiedenis van de roeivereniging Falck

Al in 1927 werd er een roeiafdeling opgericht door de Sportclub Dongo. In 1935 werd deze met steun van Falck voortgezet als personeelssportvereniging. Al in de eerste jaren richt men zich op het wedstrijdroeien, maar de doorbraak komt als in 1945 Antonio Veronesi, een succesvol roeier, onderdirecteur bij Falck wordt. Hij steunt de roeivereniging en stimuleert de arbeiders lid te worden. In 1951 besluit Giovanni Falck, algemeen directeur, om het wedstrijdroeien op een zodanig peil te brengen dat er ook internationaal successen behaald zullen worden (en daarmee reclame voor Falck!).

Pietro Galli wordt aangetrokken als coach voor de wedstrijdroeiers en dit blijkt een gouden greep te zijn.

De successen laten niet lang op zich wachten. Al snel worden er op vele roeinummers overwinningen behaald met in 1955 de eerste nationale titel, in het nummer twee met stuurman. Daarna komen al snel ook de buitenlandse successen: in 1957 overwinningen in Zürich en in Gent, waarop men begint te denken aan deelname aan de Olympische spelen die in 1960 in Rome gehouden zullen worden. In 1959 wint de Falck vier met stuurman (in roeierstaal de 4+) van de grote tegenstander Moto Guzzi, en wordt ze in Macon Europees kampioen op dit nummer. Hiermee komt de uitzending naar Rome dichterbij.

De zilveren vier zonder van de Olympiade in Rome: Bosatta, Baraglia, Galante, Crosta

Het clubhuis van de roeivereniging Falck (nu restaurant) aan de Mole di Vercana in Domaso

De vereniging verhuist naar Domaso, naar de “mole di Vercana”, die een beschutte trainingsplaats biedt. Hier wordt ook een nieuw botenhuis gebouwd, dat in 1964 zal worden ingewijd. U kunt dit nog steeds bewonderen, maar het is nu een restaurant.

In de winter besluit Galli om met de vier zonder stuurman (4-), met aan boord Bosatta, Baraglia, Galante en Crosta, te gaan trainen voor Rome. Al op de eerste wedstrijd in Milaan toont de ploeg hoe sterk ze is en als in juli de internationale Rotsee Regatta bij Zürich wordt gewonnen, stijgt het vertrouwen voor de Olympiade. In september in Rome krijgt de ploeg de VS, Groot Brittannië, Zwitserland, Tsjecho-Slowakije en de USSR als tegenstanders. De Engelsen nemen na de start de leiding, maar zakken op 1000 m terug. De volgorde is daar, halverwege de race USSR, VS, Italië en dit blijft zo tot 1500 m met verschillen van slechts 2 en 5 seconden. Dan komt de VS onweerstaanbaar naar voren en ontbrandt er een zenuwslopende strijd tussen Italië en de USSR. Op 1800 m gaat Italië de Russen voorbij en ligt op de finish nog slechts vijf meter achter de Amerikanen. Voor het eigen publiek heeft de Falck ploeg het zilver binnengehaald!

Pietro Galli, de succesvolle trainer van talloze Falck ploegen

Dit is het begin van een grote reeks overwinningen. In het jaar daarop winnen ze internationale wedstrijden in Macon, Zürich, Luzern en later in hetzelfde jaar in Praag het Europees kampioenschap. Naast de vier zonder zijn er ook overwinningen voor een juniorenploeg en voor de vier met stuurman. Tijdens de Rotsee Regatta in Zürich bemannen de 4+ en de 4- samen ook een acht. Deze ploeg beleeft tijdens de wedstrijd een spectaculair en angstig avontuur.

Na 1200 m hadden ze Zwitserland en de VS achter zich gelaten en lag de boot vlak achter de Duitse acht, waarop de stuurman opdracht gaf voor een korte tussensprint. Tijdens de tempoversnelling gebeurde dat waar iedere roeier bang voor is: de slag, Renato Bosatta, sloeg een snoek d.w.z. dat zijn blad iets achterover gekanteld het water inging waardoor de riem niet horizontaal door het water ging maar met grote kracht de diepte in werd getrokken en het handvat met grote snelheid omhoog en naar achter kwam. Met enig geluk wordt je dan achterover geslagen, maar als je de riem stevig vast houdt dan wordt je gekatapulteerd. En zo verdween de slag met een grote boog in het meer en lag al snel ruim twintig meter achter de boot. Iedereen realiseerde zich dat Bosatta niet kon zwemmen en de stuurman en drie roeiers sprongen hem na. Eer ze bij hem waren was hij al een keer onder water verdwenen, maar ze wisten hem snel te grijpen en drijvend te houden tot de kamprechttersboot hem uit het water kon halen.

De bronzen vier met stuurman van de Olympiade in Tokyo (1964): Bosatta, Trivini, Galante, De Pedrini en stuurman Spinola op het water bij Domaso

Na het succesvolle jaar 1961, met 18 overwinningen van de 4-, ging het in het volgende jaar internationaal iets minder goed, hoewel zowel de 4- als de 4+ Italiaans kampioen werd. In 1963 besluit men om zich met het oog op de Olympische spelen het jaar daarop te richten op de 4+. De Falckploeg, bestaande uit Bosatta, Trivini, Galante en De Pedrini met Spinola als stuurman, begint goed door op de Bosbaan in Amsterdam de derde plaats te halen. In september dat jaar weet de ploeg op de Olympische spelen in Tokyo de zilveren medaille te winnen, 2 seconden achter de BRD en 4 seconden vóór de Nederlandse ploeg.

In december van dat jaar betreft men het nieuwe botenhuis in Domaso, recht tegenover de abdij van Piona.

Zoals vaak is het jaar na de Olympische spelen een moeilijk jaar doordat vele atleten na zoveel jaren van constante inspanning, er dan mee stoppen. Baraglia was al in '61 gestopt, Bosatta, Trivino en Galante houden er nu ook mee op. Toch weet Falck dat jaar een goede 4- en een 2- op het water te brengen. De 4- wordt tweede in Luzern, de 2- eerste in Essen en derde in Luzern. Ook worden beide ploegen dat jaar nationaal kampioen. Op de Europese kampioenschappen in Duisburg stelt de 4- echter teleur door slechts vijfde te worden. In 1966 en '67 vallen weer enkele roeiers af, waardoor men weinig grote successen boekt. Wel zijn er enkele goed opkomende juniorroeiers. De vraag is echter of men tijdig voor de Olympiade in Mexico weer internationaal de top zal kunnen bereiken.

In november '67 wordt er tijdens het jaarlijkse banket heftig gediscussieerd over de te volgen koers voor Mexico. Dan melden zich twee toproeiers uit de vroegere Moto Guzzi vier, Romano en Luciano Sghez, die na respectievelijk drie en één jaar rust het roeien weer willen oppakken. Daarop besluiten ook Bosatta, Baraglia, Galante en Trivino, die al 2-5 jaar rust hadden gekozen om een gezin te stichten, ook weer in de boot te stappen. Manzini komt net uit militaire dienst en sluit zich ook aan. Galli, hun oude coach, krijgt de tranen in de ogen en zegt al na enkele dagen dat hij het met deze groep aandurft. Die winter wordt er hard aan de conditie gewerkt en vanaf maart gaat men ook het water op. Op 5 mei 1968 komen een 4- en een 4+ uit op de eerste wedstrijd in Milaan. Beide winnen overtuigend. Op 26 mei wil Galli de ploegen in Varese laten uitkomen, maar door een fout bij de inschrijving wordt er ook een 8 ingeschreven. Ook deze laatste wint ruim en Galli besluit met deze ploeg nog twee weken door te trainen. Op 15 juni wordt de acht met slechts 0,06 seconde verslagen door de beroemde Duitse "Ratzenburger acht". Dit betekent dat Falck er in ruim een half jaar training in geslaagd was een sterke formatie voor de Olympische spelen in oktober in Mexico op het water te brengen.

Op de hoog gelegen roeibaan in Mexico behaalt de 4- met Bosatta, Baraglia, Manzini en Albini de bronzen medaille, de 4+ met Romano Sghez, Trivini, Galante, Luciano Sghez en stuurman Gottifredi eindigt op de vierde plaats.

Jammer genoeg vallen beide ploegen na de Olympiade uit elkaar en zijn er in Dongo onvoldoende opvolgers die de roeitraditie van Falck op het zelfde peil kunnen voortzetten. Bovendien breekt in 1970 een ernstige crisis in de staalindustrie uit, welke tot 1981 zal voortduren. Toch gaat Galli door met het trainen van jonge roeiers en slaagt hij er in om op de Olympische spelen in München een 4- op het water te brengen van twee Falck roeiers met twee man uit Treviso. Deze ploeg brengt het tot de halve finales.

De grote internationale successen zullen echter niet meer terugkomen. Grote reorganisaties bij Falck doen ook hun werk: van de 2000 man personeel blijven er tenslotte nog slechts circa 500 over.

In 1977 kwam er een eind aan de roeiactiviteiten en het jaar daarna werd de roeiloods verkocht. De Roeivereniging Falck kon terugzien op 53 Italiaanse titels in verschillende nummers, twee zilveren en een bronzen Olympische medaille, een gouden medaille voor de Europese kampioenschappen en nog vele andere onderscheidingen.

De tijd van grote roeisuccessen van fabrieksploegen zoals Italië die kende met Moto Guzzi en Falck is daarmee ook wel voorbij. Om tegenwoordig mee te kunnen komen op internationaal niveau moet men kunnen putten uit een groot reservoir van roeiers en dat is zelden het geval in een relatief kleine vereniging.

De roeiers van de vier zonder stuurman waaraan het roeimonument is opgedragen. Van links naar rechts: Bosatta, Baraglia, Manzini, Abramo

Het roeimonument in Gera Lario

Op 28 oktober 2006 werd aan de haven in Gera Lario het “monument voor de roeiers” onthuld. Een uniek huldeblijk aan de vier mannen die in Mexico de bronzen medaille voor de vier zonder stuurman wonnen. Het ontwerp is van Roberto Vitali. Bij de plechtigheid waren Tullio Baraglia, Renato Bosatta en Abramo Albini aanwezig. Pier Angelo Conti Manzini, die al in 2003 op 57 jarige leeftijd overleed, werd vertegenwoordigd door zijn echtgenote. De burgemeester van Gera waar zowel Manzini

als Baraglia vandaan komen, was terecht trots dat het gelukt was dit monument in zijn dorp op te richten en sprak de wens uit dat het ook zal lukken een roeimuseum te stichten. Het monument is uniek omdat er in de wereld weinig of geen andere monumenten zijn voor vertegenwoordigers van de roeisport. In ons eigen land, dat internationaal in de roeisport zeer sterk is, zult u er geen vinden.

Er zijn overigens aan het Comomeer nog diverse andere roeiverenigingen actief, bijvoorbeeld in Lecco, Como, Cernobbio en op het lago di Mezzola. Sommige daarvan tellen ook internationaal mee, zo won de twee zonder stuurman van Como in 1997 zilver op de wereldkampioenschappen en verdedigde hun acht in het jaar daarvoor Italië op de Olympische spelen in Atlanta.

Van een heel andere orde is het initiatief, dat in 2007 werd genomen in Lecco, om de traditionele roeiboort, bekend onder de naam Lucia², weer terug te brengen op het meer. Inmiddels hebben tien gemeenten een nieuwe boot laten bouwen (wel in polyester i.p.v. hout) en zijn er in 2009 zeven wedstrijden mee gehouden. Het gaat daarbij niet alleen om een roeiwedstrijd, maar er worden ook historische en folkloristische evenementen aan gekoppeld met het doel het toerisme te bevorderen.

De toekomst

Sinds de opheffing van de roeivereniging Falck is er aan de noordkant van het Comomeer geen roeiactiviteit meer. Echter werd er in maart 2008 op initiatief van Silvana Conti Manzini, de zuster van wijlen Pierangelo Conti Manzini, in Gera Lario de roeivereniging Alto Lario opgericht. Voorzitter van de nieuwe vereniging is Fabio Cantoni, een bekend oud-roeier uit de vroegere Moto Guzzi ploegen. Men hoopt een roeloods aan het meer in Gera te kunnen bouwen, maar het wachten is op toestemming van de gemeente.

ⁱ De informatie voor dit verhaal heb ik voor het merendeel ontleend aan het boek van Giancarlo della Fonte – Orgoglio Altolariano, Nuova Editrice Delta, Gravedona 2006. Ik ben ook dank verschuldigd aan de heer G.L. Spreafico en aan Silvana Conti Manzini voor hun bijdrage.

Op de door mijn echtgenote gemaakte foto van het roeimonument na, zijn de foto's ook afkomstig uit het voornoemde boek.

² Zie mijn boek De Tre Pievi en het Valchiavenna